

Den största friheten. Sorgesången.

Arundhati Roy: *De små tingens gud*

De små tingens gud (*The God of Small Things*, 1997) var den 37-åriga arkitekten Arundhati Roys exceptionella debutroman. Hon åtalades för det sexuella innehållet i boken i den indiska delstaten Kerala där hon är född, och hon har ansetts vara en kontroversiell figur i södra Asien ända sedan dess. Boken har också av samma anledning avlägsnats från en del skolbibliotek i USA. Men debutromanen belönades också med Bookerpriset och spred sig som en löpeld över världen. Efteråt var Roy inte längre en okänd brittisk-indisk kvinna uppvuxen på sin stränga feministiska mammas flickskola, vid genombrottet bosatt i New Delhi tillsammans med en känd filmregissör, utan den indiska författaren och politiska intellektuella på allas läppar.

Hon besökte Helsingfors senast i oktober 2025 i samband med utgivningen av den senaste memoarromanen *Mitt skydd och min storm*.

Briljant satt hon där bland bokhyllorna i andra våningen av Suomalainen kirjakauppa på Alexandersgatan. Det luktade ännu nyrenoverat och ljuset var kliniskt, vilket går mycket dåligt ihop med hur bokhandlar borde kännas, men som tur var hade ändå ett tjugotal nyfikna åhörare samlats kring henne.

Där var hon alltså livslevande, eller ”Livslev Ande” som tvillingarna Estha och Rahel skulle ha uttryckt det i *De små tingens gud*.

Bokhandeln hade reserverat ynka tjugo minuter för ett samtal om den aktuella boken och det säger sig självt: man hann ingenstans. Men jag hade med mig den nya boken och fick den signerad efteråt. Roy skrev sitt namn ganska reserverat. Främst ville jag fråga henne om det hon skrev i förordet till essäboken *Azadi. Freedom. Fascism. Fiction* (2020) och

som jag tyckte mig skönja som ett tema som genomströmmar hela hennes litterära produktion. Att den största friheten är att skriva en roman. Fri att vara hur komplicerad som helst och tillåta hur många nivåer som helst, men utan att slarva. Ta ansvar men samtidigt vara fri.

”Tycker du det alltså”, frågade jag. ”Att den största friheten, *azadi*, är att skriva en roman?”

”Naturligtvis”, sa hon. ”Naturligtvis är det så.”

Som att det var självklart. Hon tyckte det ännu trots att hon gett ut bara memoarromanen och en annan roman, *Den yttersta lyckans ministerium* (2017), efter det stora genombrottet. Och från en författare som hon, i dessa inhumana tider och med insyn i det stormiga indiska samhället som än idag härbärgerar orättvisa hierarkier, och som släpar på ett massivt bagage av religiösa konflikter och kolonialt förtryck, från en författare som engagerar sig ytterst politiskt i sina essäer, väger den utsagan tungt.

Trots alla orättvisor och grymheter är det möjligt att skriva en roman.

Frihetskänslan fyller mig där jag återigen sitter försjunken i hennes debutroman, nästan trettio år efter att den utkom.

Friheten skimrar på sidorna. Den märks i spännvidden romanen har som släktkrönika, samtids- och samhällsskildring och framför allt i den enorma skildringen av kärlek.

För *De små tingens gud* är först och främst en berättelse om kärlek. Om vem som får älska vem, och hur mycket. Får en fattig, oberörbar, mycket älskvärd man och en arbetsgivares vackra, berörbara dotter älska varandra? Hur får kärleken mellan tvillingar se ut, syns Satan i deras ögon (men bak-

tion och känslomässiga utforskningar. Essän har ett akut ärende, det handlar om att Indien i maj 1998 etablerade sig som kärnvapenstat. Roy formulerar det skedda genom något som närmast liknar en programförklaring:

Härmed förklarar jag mig vara en självständig, rörlig republik. Jag är en världsmedborgare, Jag äger inget territorium. Jag har ingen flagga. Jag är kvinna, men har ingenting emot eunucker. Mina principer är enkla. Jag är villig att under-teckna vilket som helst fördrag om ickespridning av kärnvapen eller förbud mot kärnvapenprov-sprängningar. Immigranter är välkomna. Du får gärna hjälpa mig att formge vår flagga.

Min värld har dött. Och jag skriver för att sör-ja dess bortgång.¹

Ditintills hade Roy sett Indien som ett bristfälligt land, men då politikerna lotsade dem genom kärnvapentesterna gick den essentiella strimman av hopp förlorad. Hon argumenterar för att kärnvapnet på sätt och vis redan avfyrats genom sin blotta existens. Det innebar slutet på fantasin och friheten, slutet på valmöjligheterna.

Sedan följer en flod av essäer om bland annat svårigheterna med att kommunicera och foga samman den mosaik av kulturer och religioner, inkomstskillnader och språk (780 olika) som Indien är. I ”In What Language Does Rain Fall Over Tormented Cities?” (2018, ingår i *Azadi*) skriver Roy att det är som att simma i ett hav av olika språk att verka som författare i Indien. Regndropparna som faller över staden har alltså inget särskilt språk utan är tvärtom översättningar – ”*the Language of Translation*”. En ständig rörlighet och mångstämmighet.

Sedan det radikalhinduistiska partiet BJP (Bharatiya Janata Party) och dess ledare Modi tog makten 2014 har essäerna handlat mest om de fascistiska ideologierna. BJP är farligt eftersom det är både det rikaste partiet och det parti som har makten, och gör sitt yttersta för att pressa ihop Indien till en enda idé, med en enda religion. Det Modi och BJP försöker skapa är en plats utan mångfald och frihet.

”Indien är inte på något sätt den värsta eller farligaste platsen på jorden, åtminstone inte ännu, men

diskrepansen mellan vad landet kunde ha varit och vad det har blivit gör det kanske till den mest tragiska.”, skriver Roy i essän ”Intimations of an Ending” från 2019 (*Azadi*).

På grund av att demokratin de senaste decennierna fått vika undan för fascismen menar Arundhati Roy att hon inte längre skulle kunna skriva *De små tingens gud*. Man kan alltså också läsa romanen för skildringen av den förlorade platsen, vilket gör den ännu angelägnare och romanens sorgesångstematik ännu starkare.

Hoppet anas ändå i de mellanmännsliga relationerna. Ibland är det väl dolt men lockas fram till slut. I ”The End of Imagination” skriver Roy: ”Det finns ännu skönhet i denna vår brutala, skadade värld. Dold, rasande (*fierce*), väldig. Skönhet som är helt vår egen och skönhet som vi välvilligt har givits av andra och förhöjt, omskapat och gjort till vår egen. Vi måste söka upp den, vårda den, älska den.” Med en sådan skönhet blommar det som skrivs av Arundhati Roy. ”*Prose is prayer*”, sa hon då hon besökte Helsingfors ifjol.

Jag hoppas att hon ännu återvänder till den friaste formen, till romanen. Att vi en dag igen får läsa något där fakta och fiktion sammanblandas och blir en värld för oss att träda in i. Där man som av en slump bland det lögnaktiga kommer in på så många sanningar. Som att det sades om Rahel att hon inte visste hur hon skulle vara flicka. Eller att släktingar vet precis var det gör mest ont, eller att man i en yttersta stund kan svika en man älskar bara för att en äldre släkting säger att det är så det ska göras. Eller hur djupt ett barn älskar sin mamma (Ammu är dessutom både mamma och pappa) och hur hjärt-skärande omöjligt avskedet sedan kan vara och hur djupa och långt gående konsekvenserna kan bli.

Att det kan vara omöjligt att skriva brev till sin närmaste person på samma sätt som det är omöjligt att skriva brev till någon av sina kroppsdelar. *De små tingens gud* lyckas vara det brevskrivandet och mycket mer. Med stor innerlighet och känslighet. Kanske för att romanen är övernaturlig, trådar lämnas öppna, allt är motsägelsefullt som livet självt. Omöjligt att nagla fast.

HANNA YLÖSTALO

¹ Citaten ur Roys essäer har översatts av red.